

Soňa Košičiarová: Ekologická újma a škoda v práve životného prostredia

Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, Bratislava, 1997, 224 s.

Ivana Průchová

Recenzovaná práce slovenskej autorky, ktorá sa dlhodobě venuje právnym aspektom ochrany životného prostredia, predstavuje významný príspevek do diskuse týkajúcej sa uplatňovania zodpovednosti v právu životného prostredia, a to s dôrazom na možnosť uplatnenia jej reparačnej funkcie. Pri jejím spracovaní vychádza autorka z výsledkov prezentovaných k danému tématu jak v časopisecké, tak monografické literatúre. Ocenit je treba skutočnosť, že je v práci využíva tvůrčím způsobem a závěry v nich prezentované rozvíjí.

Systematicky je práce, kromě úvodu a závěru, rozčleněna do čtyř částí, součástí práce je rovněž přehled literatury daného tématu se týkající.

V první části – nazvané Aktuální trendy rozvoje práva životného prostredia – autorka venuje pozornost cili, predmetu a systému práva životného prostredia. Na tomto základě pak rozvíjí úvahy související s uplatněním jak soukromoprávní, tak veřejno-

právní metody regulace společenských vztahů spadajících do predmetu práva životného prostredia. Závěrem této kapitoly si klade otázky týkající se práva životného prostredia jako nového odvětví právního pořádku Slovenské republiky. Otazník, který sama učinila autorka součástí názvu podkapitoly nazvané „Právo životného prostredia – nové odvětví právního pořádku Slovenské republiky?“ – naznačuje přístup autorky k této poměrně právněteoreticky komplikované problematice. Po přehledné prezentaci názorů k tomuto problému v odborné literatúre dospívá autorka k závěru, že tlak objektivních okolností urychlí tvorbu základů komplexního systému právních norem upravujících chování lidí v rámci ochrany životného prostredia, nicméně definitivní uznání práva životného prostredia jako samostatného právního odvětví zůstává nadále otevřenou otázkou.

Ve druhé části nazvané Právní a environmentální zodpovednosť se autorka zabývá vymezením

pojmu a obsahu právní odpovědnosti, jejich funkcí a v návaznosti na to vymezuje druhy odpovědnosti v právu životního prostředí. Autorka se hlásí ke koncepci retrospektivního pojetí právní odpovědnosti. Při vymezení funkcí právní odpovědnosti se v podstatě, a to navíc s odkazem na názory prezentované v odborné literatuře, drží funkcí obecně tradovaných, konkrétně funkce výchovně-preventivní, nápravně-kompenzační, stimulační a represivní. Blíže pozornost pak věnuje zejména funkci preventivní. V rámci polemiky se závěry M. Damohorského, který náleží dnes již k uznávaným představitelům environmentálního práva v České republice, vyslovuje podle mne poměrně odvážný závěr oslabující význam preventivní funkce právní odpovědnosti, tak jak jej tento autor ve svých pracích (např. Damohorský, M.: Právní odpovědnost v ochraně životního prostředí, IURIDICA 2/1994, Univerzita Karlova, Praha, Karolinum) prezentuje. Osobně názor autorky nesdílím a její tvrzení, že skutečnost, že odpovědnost v právu životního prostředí (tzv. environmentální odpovědnost) je součástí všeobecného odpovědnostního systému znamená, že tak jak u jiných odpovědnostních systémů (trestněprávní, administrativněprávní, občanskoprávní odpovědnosti), tak i u odpovědnosti environmentální vystupuje prevenční funkce pouze nepřímo, protože obligatorním předpokladem vzniku odpovědnosti je existující porucha právního vztahu, považují za projev neopodstatněné úzce vnímaného fenoménu právní odpovědnosti. V kapitole věnované druhům právní odpovědnosti poukazuje na projevy odvětvových druhů odpovědnosti (jmenovitě poukazuje na odpovědnost trestněprávní, administrativněprávní, občanskoprávní a pracovněprávní) v rámci systému ekologickoprávní odpovědnosti. Je škoda, že autorka v této části práce nevěnuje – a to právě z hlediska právněteoretického a systematického – pozornost vzájemným vztahům tradičních odpovědnostních systémů, a to výslovně pod zorným úhlem specifik společenských vztahů upravujících ochranu životního prostředí. Mám zato, že již v této kapitole mohly být uvedeny argumenty, které vyvolaly společenskou potřebu učinit součástí slovenského (stejně jako českého) právního řádu speciální druh odpovědnosti za ekologickou újmu, která je v českém právněteoretickém vnímání odpovědnosti v právu životního prostředí (označované rovněž jako ekologická event. environmentální odpovědnost v širším smyslu vnímána jako ekologická (environmentální odpovědnost) v užším smyslu. Ač nejsou dostatečně ani v prostředí českého práva životního prostředí jako vědecké disciplíny dostatečně analyzovány funkční vazby mezi jednotlivými subsystemy odpovědnosti uplatňova-

nými v právu životního prostředí, je podle mého názoru opodstatněný závěr, že postupně se i v pozitivněprávní regulaci projevují – a to i v odvětvových systémech právní odpovědnosti – specifika, týkající se společenských vztahů týkajících se ochrany životního prostředí, resp. jeho jednotlivých složek, a proto nesdílím skepsi autorky ohledně neexistence specifického systému právní odpovědnosti, byť připouštím, že zejména stávající podoba pozitivněprávní úpravy (a to jak z hlediska systematického, tak z hlediska obsahové kvalitatívního) není rozhodně ideálem a do budoucna si nesporně zaslouží zvýšenou pozornost (např. při úvahách o znovuošetření problému kodifikace práva životního prostředí).

Třetí část práce je věnována objektivní a subjektivní stránce deliktů v právu životního prostředí. Tato část recenzované práce působí propracovaně a promyšleně, autorka si v ní klade otázky – a hledá na ně odpovědi – které dosud nebyly v odborné literatuře, týkající se problematiky odpovědnosti v právu životního prostředí takto komplexně a uceleně řešeny. Jmenovitě za přínosnou považují analýzu a závěr týkající se ztrát na životním prostředí, kde se autorka zabývá nejen obsahem pojmů škoda, majetková újma a ekologická újma, ale zkoumá i jejich vzájemný vztah a stranou svého zájmu neponechává ani problematiku související se společenským oceňováním, vybraných částí přírody.

Čtvrtá kapitola, nazvaná Reparační funkce environmentální odpovědnosti zkoumá působení této funkce v prostředí trestněprávní odpovědnosti, správněprávní odpovědnosti a občanskoprávní odpovědnosti. Za nezbytné považují poukázat na názor autorky prezentovaný na s. 115 recenzované práce, kde mezi předpoklady vzniku odpovědnosti za ekologickou újmu podle § 27 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění uvádí zavinění (s dovětkem, že je tomu tak v případě, pokud je nositelem odpovědnosti fyzická osoba), s kterým se neztotožňují, neboť naopak z dikce cit. ustanovení § 27 zákona č. 17/1992 Sb. je zřejmé, že tento druh odpovědnosti zákonodárce koncipoval jako odpovědnost objektivní, tedy bez ohledu na zavinění. Práci vhodně uzavírají koncentrovaně formulované závěry a doporučení, k nimž autorka zpracováním tématu dospěla, a to i s ohledem na vývoj předmetné právní úpravy v zemích Evropské unie.

Celkově lze říci, že recenzovaná práce představuje významný přínos pro posunutí teoretické diskuze na poli odpovědnostních vztahů v právu životního prostředí. Skutečnost, že s některými názory autorky se neztotožňují, nesnižuje hodnotu recenzovaného díla. Práci lze doporučit pozornosti jak představitelům právní teorie, tak právní praxe. Vhodně může doplnit i výuku práva životního prostředí.